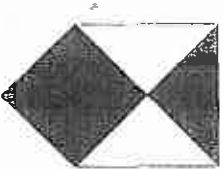

SİLAHLI MÜNAQİŞƏ
ZAMANI MƏDƏNİ SƏRVƏTLƏRİN
MÜHAFİZƏSİ HAQQINDA
KONVENSIYA VƏ İKİ PROTOKOL

SİLAHLI MÜNAQİŞƏ ZAMANI MƏDƏNİ SƏRVƏTLƏRİN MÜHAFİZƏSİ HAQQINDA KONVENSIYA

(Haqa, 14 may 1954-cü il)

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər,

Son silahlı münaqişələrin gedişində mədəni sərvətlərə ciddi ziyan daydığını və hərbi texnikanın inkişafı nəticəsində onların gəldikcə daha çox dağılımaq təhlükəsinə məruz qaldığını *qeyd edərək*,

Hər bir xalq dünya mədəniyyətinə öz töhəsinə verdiyindən, onlardan hər birinin mədəni sərvətlərinə vurulan ziyanın bütün bəşəriyyətin mədəni irsinə vurulan ziyan olduğuna *əmin olaraq*,

Mədəni irsin qorunmasının dünyanın bütün xalqları üçün böyük əhəmiyyətə malik olduğunu və bu irsin beynəlxalq mühafizəsini təmin etməyin vacibliyini *nəzərə alaraq*,

1899 və 1907-ci il Haqa Konvensiyaları və 15 aprel 1935-ci il Vaşinqton Paktında silahlı münaqişələr zamanı mədəni sərvətlərin mühafizəsi üçün müəyyənləşdirilmiş prinsipləri *rəhbər tutaraq*,

Bu sərvətlərin mühafizəsinin samərəli olması üçün mühafizənin hələ sülh dövründə həm milli, həm də beynəlxalq tədbirlər görməklə *təşkil edilməli olduğunu nəzərə alaraq*,

Mədəni sərvətlərin mühafizəsi üçün mümkün olan bütün tədbirləri görməyi *qərara alaraq*,

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

1 FƏSİL. MÜHAFİZƏ HAQQINDA ÜMUMİ MÜDDƏLƏR

Maddə 1. Madəni sərvaltər anlayışı

Bu Konvensiyanın məqsədləri üçün, mənşəyindən və sahibindən asılı olmayaraq aşağıdakılar mədəni sərvaltər hesab olunur:

- a) hər bir xalqın mədəni irsi üçün böyük əhəmiyyətə malik olan daşınar və ya daşınmaz sərvaltər, məsələn, dini və ya dünyəvi memarlıq, incəsənət abidələri, yaxud tarixi abidələr, arxeoloji qazıntı yerləri, tarixi və ya bədii əhəmiyyət kəsb edən memarlıq əsəmləri, incəsənət əsərləri, əlyazmaları, kitablar, bədii, tarixi və ya arxeoloji əhəmiyyətli digər əşyalar, həmçinin elmi kolleksiyalar və ya mühüm kitab və arxiv materiallarının, yaxud yuxarıda göstərilən sərvaltərin reproduksiyaalarının kolleksiyaları;
- b) başlıca və əsl təyinatı "a" bəndində göstərilən daşınar mədəni sərvaltərin qorunması və ya nüməyiş etdirilməsi olan muzeylər, iri kitabxanalar, arxiv xəzinələri kimi binalar, həmçinin silahlı münaqişə baş verəndə "a" bəndində göstərilən daşınar mədəni sərvaltəri qorumaq üçün nəzərdə tutulan sığınacaqlar;

c) "a" və "b" bəndlərində göstərilən çox sayda mədəni sərvaltər olan, «mədəni sərvaltərin cəmlənmə mərkəzi» adlandırılan mərkəzlər.

Maddə 2. Madəni sərvaltərin mühafizəsi

Bu Konvensiyanın məqsədləri üçün, mədəni sərvaltərin mühafizəsi onların qorunmasını və onlara hörmətə əhəmiyyət verir.

Maddə 3. Madəni sərvaltərin qorunması

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər hələ dinc dövrdə zəruri saydıqları tədbirləri görməklə, öz ərazilərində yerləşən mədəni sərvaltərin silahlı münaqişənin mümkün nəticələrindən qorunmasını hazırlamağı öhdələrinə götürürlər.

Maddə 4. Madəni sərvaltlərə hörmət

1. Razılığa gələn Yüksək Tərəflər öz ərazilərində, həmçinin digər Razılığa gələn Yüksək Tərəfin ərazisində yerləşən mədəni sərvaltərin, onların müdafiəsi üçün tikililərin və bəlavəsiti onlara bitişik sahələrin silahlı münaqişə zamanı bu sərvaltərin dağılmasına və ya zədələnməsinə səbəb ola bilən məqsədlərlə istifadəsini qadağan edərək və bu sərvaltlərə qarşı yönəlmiş hər hansı düşmənçilik hərəkətlərindən çəkinərək hörmət etməyi öhdəsinə götürür.
2. Bu maddənin 1-ci bəndində göstərilən öhdəliklər yalnız hərbi zərurət bu cür qərarı təklif edəndə tələb olundu halda pozula bilər.
3. Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bundan başqa, mədəni sərvaltərin hər hansı formada oğurlanması, talan edilməsi və ya qeyri-qanuni mənimənilməsi hərəkətlərini, həmçinin göstərilən sərvaltlərə münasibətdə hər hansı vandəlizm hərəkətlərini qadağan etməyi, onların qarşısını almağı və zərurət yaranarsa, aradan qaldırmağı öhdəsinə götürür. Onlar digər Razılığa gələn Yüksək Tərəfin ərazisində yerləşən daşınar mədəni sərvaltərin müsadirəsini qadağan edirlər.
4. Onlar mədəni sərvaltlərə qarşı hər hansı repressiv tədbirlər görməkdən çəkinirlər.
5. Razılığa gələn Yüksək Tərəf digər Razılığa gələn Yüksək Tərəfə münasibətdə sonuncunun 3-cü maddədə nəzərdə tutulmuş qoruma üzrə tədbirləri görmədiyini əsas tutaraq, onun barəsində bu maddədə nəzərdə tutulmuş öhdəliklərdən azad edilə bilməz.

Maddə 5. İşğal

1. Digər Razılığa gələn Yüksək Tərəfin ərazisini tamamilə və ya qismən işğal etmiş Razılığa gələn Yüksək Tərəf işğal edilmiş ərazinin səlahiyyətli milli hakimiyyət orqanlarının mədəni sərvaltərin qorunması və saxlanılmasını təmin etmək üçün sayələrini mümkün qədər dəstəkləməlidir.

2. Bu işğal olunmuş ərazidə yerləşən və hərbi əməliyyatların gedişində zədələnmiş mədəni sərvalərin qorunması üçün müdaxilə zəruri olduqda və səlahiyyətli milli hakimiyyət orqanları bunu təmin edə bilmədikdə, işğalçı Dövlət, göstərilən hökumət orqanları ilə sıx əməkdaşlıq şəraitində bu mədəni sərvalərin qorunması üzrə mümkün olduğu qədər ən zəruri tədbirləri görür.

3. Hökuməti müqavimət hərəkəti üzvləri tərəfindən qanuni hökumət sayılan hər bir Rəzilığa gələn Yüksək Tərəf mümkün olduğu qədər, onların diqqətini Konvensiyanın mədəni sərvalərə hörmət etməyə aid olan öhdəliklərinə riayət etməyə yönəlməlidir.

Maddə 6. Mədəni sərvalətin işarə olunması

Mədəni sərvalər, onların tanınmasını asanlaşdırmaq üçün 16-cı maddənin müddələrinə uyğun olaraq, fərqləndirici emblemlə işarələne bilər.

Maddə 7. Hərbi tədbirlər

1. Rəzilığa gələn Yüksək Tərəflər hələ sülh dövründə onların silahlı qüvvələrinin istifadə etdikləri nizamnamə və ya təlimatlara bu Konvensiyaya əməl edilməsini təmin edə bilən müddəaları daxil etməyi və bundan başqa, hələ sülh dövründə öz silahlı qüvvələrinin şəxsi heyətini bütün xalqların mədəniyyəti və mədəni sərvalərinə hörmət ruhunda tərbiyə etməyi öhdələrinə götürürlər.

2. Rəzilığa gələn Yüksək Tərəflər hələ sülh dövründə öz silahlı qüvvələrində mədəni sərvalərə hörmət edilməsinə nəzarət edəcək və bu sərvalərin qorunması tapşırılmış milli hakimiyyət orqanları ilə əməkdaşlıq edəcək xidmətlər və ya xüsusi heyətin hazırlanması və yaradılmasını öhdələrinə götürürlər.

II FƏSİL. XÜSUSİ MÜHAFİZƏ

Maddə 8. Xüsusi mühafizənin təqdim edilməsi

1. Silahlı münaqişə zamanı daşınar mədəni sərvalərin qorunması üçün nəzərdə tutulmuş məhdud sayda sığınacaqlar, mədəni sərvalərin cəmləşmə mərkəzləri, həddən artıq böyük əhəmiyyətə malik olan digər daşınmaz mədəni sərvalər aşağıdakı şərtlərlə xüsusi müdafiə altına alınmalıdır:

a) onlar böyük sənaye mərkəzlərindən və hassas mənəqə olan mühüm əhəmiyyətli hərbi obyektədən, məsələn, aerodromlar, radio-stansiyalar, milli müdafiə üçün işləyən müəssisələr, limanlar, müvafiq əhəmiyyətli dəmir yolu stansiyaları və ya əsas kommunikasiya xətlərindən kifayət qədər məsafədə yerləşirlər;

b) onlardan hərbi məqsədlərlə istifadə olunmur.

2. Daşınar mədəni sərvalər üçün sığınacaqlar da onların yerləşmə yerindən asılı olmayaraq, bombardmanın bütün ehtimallara əsasən, ona zərər yetirə bilməyəcəyi formada tikilmiş olduqda xüsusi müdafiə altına alınmalıdır.

3. Mədəni sərvalərin cəmləşmə mərkəzi şəxsi heyətin və ya hərbi avadanlığın hətta tranzit yerləşməsi üçün istifadə olunduqda, hərbi məqsədlər üçün istifadə olunmuş hesab edilir. Bu mərkəz həmçinin orada hərbi əməliyyatlara birbaşa əldiyətli olan fəaliyyətin, qoşunların şəxsi heyətinin yerləşdirilməsinin və ya hərbi materialların istehsalının həyata keçirildiyi halda da hərbi məqsədlər üçün istifadə edilmiş hesab olunur.

4. 1-ci bənddə sadalanan mədəni sərvalər xüsusi olaraq bu mühafizə üçün təyin edilmiş silahlı gözetçilər tərəfindən qorunduqda və ya onların yaxınlığında adətən ictimai qaydanı təmin etməli olan polis qüvvələri yerləşdikdə, hərbi məqsədlər üçün istifadə olunan sayılırlar.

5. Bu maddənin birinci bəndində sadalanan mədəni sərvalərdən hər hansı biri qeyd olunan bənddə göstərilən əhəmiyyətli hərbi

obyektlərin yaxınlığında yerləşməsinə baxmayaraq, xüsusi mühafizə edilənin alınma bilər əgər həmin mühafizəni xahiş edən Rəzilığa gələn Yüksək Tərəf silahlı münaqişə zamanı bu obyektədən heç bir formada istifadə etməməyi və xüsusən, söhbət liman, vaqzal və ya aerodromdan gəldikdə, hər hansı hərəkət zamanı ondan yan keçməyi öhdəsinə götürürsə. Bu halda yan ötmə hələ dinc dövrdə həzrlənməlidir.

6. Mədəni sərvətlərə xüsusi mühafizə onların «Xüsusi mühafizə altında olan mədəni sərvətlərin beynəlxalq Reyestrinə» daxil edilmişliyi ilə təqdim olunur. Həmin daxil edilmiş bu Konvensiyanın müddəalarına uyğun olaraq və İcra Rəqləmətin tələblərinə əməl edilməklə həyata keçirilir.

Maddə 9. Xüsusi mühafizə altında olan mədəni sərvətlərin immunitəti

Rəzilığa gələn Yüksək Tərəflər xüsusi mühafizə altında olan mədəni sərvətlərin Beynəlxalq Reyestrə daxil edilməsi anından onlara qarşı yönəlmiş hər hansı düşmənçəsinə hərəkətlərdən çəkinməklə, habelə bu sərvətlərin və onlara bitişik ərazilərin 8-ci maddənin 5-ci bəndində nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, hərbi məqsədlərlə istifadəsindən çəkinməklə, immunitətini təmin etməyi öhdələrinə götürürlər.

Maddə 10. İşarələnmə və nəzarət

Silahlı münaqişə zamanı xüsusi mühafizə altında olan mədəni sərvətlər 16-cı maddədə nəzərdə tutulmuş emblemlə işarələnməli və İcra Rəqləmətinə müəyyən edildiyi kimi, beynəlxalq nəzarət üçün açıq olmalıdır.

Maddə 11. İmmunitətin ləğvi

1. Əgər Rəzilığa gələn Yüksək Tərəflərdən biri xüsusi mühafizə altında olan mədəni sərvətlərə münasibətdə 9-cu maddədə görə götürüldüyü öhdəlikləri pozarsa, qarşı Tərəf bu pozuntulu davam etdikcə, həmin sərvətin toxunulmazlığını təmin etmək öhdəliyindən azad olunur. Buna baxmayaraq, mümkün ola bilən hallarda, o, əv-

valcədən bu pozuntuya ağılabatan müddətdə son qoymağı tələb etməlidir.

2. Bu maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan hallardan başqa, xüsusi mühafizə altında olan mədəni sərvətin immunitəti yalnız müstəsna hərbi zərurət halında və yalnız bu zərurətin mövcud olduğu vaxt ərzində götürülə bilər. Belə zərurət yalnız diviziya və ya diviziyaya uyğun hissə komandirindən başlayaraq daha yüksək hərbi rəislər tərəfindən müəyyən edilə bilər. Şəraitin buna imkan verdiyi hər bir halda, immunitətin götürülməsi haqqında qərar kifayət qədər əvvəl qarşı Tərəfə bildirilir.

3. İmmunitəti ləğv edən Tərəf mümkün olduğu qədər qısa vaxt ərzində bu barədə səbəbləri göstərməklə, İcra Rəqləmətinə nəzərdə tutulmuş Mədəni sərvətlər üzrə Baş Komissara yazılı məlumat verir.

III FƏSİL. MƏDƏNİ SƏRVƏTLƏRİN DAŞINMASI

Maddə 12. Xüsusi mühafizə altında olan neqliyyat

1. Müstəsna olaraq mədəni sərvətlərin ərazi daxilində və ya digər əraziyə daşınması üçün istifadə olunan neqliyyat müvafiq Rəzilığa gələn Yüksək Tərəfin xahişinə əsasən, İcra Rəqləmətinə nəzərdə tutulmuş şərtlərlə xüsusi mühafizə altına alınə bilər.

2. Xüsusi mühafizədən istifadə edən neqliyyat İcra Rəqləməti ilə nəzərdə tutulmuş beynəlxalq nəzarət altında olur və 16-cı maddədə təsvir edilmiş fərqləndirici emblemlə işarə olunur.

3. Rəzilığa gələn Yüksək Tərəflər xüsusi mühafizə altında olan neqliyyata qarşı hər hansı düşmənçilik hərəkətlərindən çəkinməlidirlər.

Maddə 13. Təcili hallar üçün neqliyyat

1. Əgər Rəzilığa gələn Yüksək Tərəf xüsusən, silahlı münaqişənin başlanğıcında hesab edirsə ki, bəzi mədəni sərvətlərin təhlükəsizliyi onların daşınmasını tələb edir və daşınma təcili xarakter daşıdığı

üçün, 12-ci maddədə nəzərdə tutulmuş prosedura əməl olunma bil-
məz, əvvəllər nəqliyyata 12-ci maddəyə uyğun olaraq immunitet
təqdim edilməsi barədə xahiş arz olunmamış və rədd edilməmiş-
dirsə, həmin nəqliyyat fərqləndirici emblemlə işarələyə bilər. Əgər
bu mürrükünə, nəqliyyat barədə qarşı Tərəfə bildirilməlidir. Başqa
dövlətin ərazisinə gedən nəqliyyat əgər ona xüsusi olaraq immuni-
tet təqdim edilməmişdirsə, heç bir halda fərqləndirici emblemlə
işarə edilə bilməz.

2. Razılığa gələn Yüksək Tərəflər mümkün olduğu qədər bu mad-
dənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulmuş və fərqləndirici emblemlə
işarələnmiş nəqliyyatların onlara qarşı yönəlmiş düşmənçilik hərə-
katlarından münafiqə edilməsi üçün mümkün qədər zəruri ehtiyat
tədbirləri götürürlər.

**Maddə 14. Müsadirə, ələ keçirmə və ya priz kimi götürülmədən
immunitet**

1. Müsadirə edilmədən, hədiyyə kimi götürülmədən və ya ələ ke-
çirmədən immunitətdən istifadə edəcəklər:

a) 12-ci maddədə nəzərdə tutulmuş münafiqə və ya 13-cü maddə-
də nəzərdə tutulmuş münafiqə altında olan mədəni sərvaltər;

b) müsləsna olaraq bu sərvaltərin daşınması ilə məşğul olan nəq-
liyyat vasitələri.

2. Bu maddədə nəzərdə tutulan heç bir müddəə baxış keçirmək və
axtarış hüququnu məhdudlaşdırmır.

IV FƏSİL. HEYƏT

Maddə 15. Heyət

Mədəni sərvaltərin münafiqəsi həvalə edilmiş heyət təhlükəsizlik
şərtlərinin imkanı verdiyi qədər, bu sərvaltərin marağı naminə hör-
mət edilməlidir və əgər bu heyət və münafiqə edilməsi həmin heyə-
tə tapşırılmış mədəni sərvaltər də qarşı duran Tərəfin əlinə

düşmüşdürsə, ona öz funksiyalarını yerinə yetirməyə davam etmək
imkanı yaradılmalıdır.

V FƏSİL. FƏRQLƏNDİRİCİ EMBLEM

Maddə 16. Konvensiyanın emblemi

1. Konvensiyanın fərqləndirici emblemi aşağıdan sivri, dörd göy və
ağ rəngli hissələrə bölünmüş qalxandan ibarətdir (qalxan bucaqla-
rından biri onun itilənmiş hissəsinə salınmış göy rəngli kvadrat və
kvadratın üstündəki göy rəngli üçbucaqdan ibarətdir; kvadrat və
üçbucaq ağ rəngli üçbucaqlarla hüdudlanırlar).

2. Emblem 17-ci maddədə göstərilən şərtlərə uyğun olaraq, təklik-
də və ya üç dəfə təkrarlanmaqla üçbucaq formasında (qalxanın biri
aşağıda) istifadə olunur.

Maddə 17. Emblemdən istifadə

1. 3 dəfə təkrarlanmış fərqləndirici emblem yalnız aşağıdakıların
bildirilməsi üçün istifadə edilə bilər:

a) xüsusi münafiqə altında olan daşınmaz mədəni sərvaltər;

b) 12 və 13-cü maddələrdə nəzərdə tutulmuş şərtlərə müvafiq ola-
raq mədəni sərvaltərin nəqliyyatı;

c) İcra Rəqləmətinə nəzərdə tutulmuş şərtlərlə improvizasiyaya
olunmuş sığınacaqlar.

2. Fərqləndirici emblem təklikdə aşağıdakıların bildirilməsi üçün is-
tifadə edilə bilər:

a) xüsusi münafiqə altında olmayan mədəni sərvaltər;

b) İcra Rəqləmətinə uyğun olaraq, nəzarət funksiyasını həyata
keçirən şəxslər;

c) mədəni sərvaltərin münafiqəsi üçün təyin olunmuş heyət;

d) İcra Reqlamentində nəzərdə tutulmuş şəxsiyyət vəsiqələri;

3. Silahlı münaqişə zamanı fərqləndirici emblemin bu maddenin yuxarıdakı bəndlərində göstərilən hallardan başqa, bütün digər hallarda istifadə edilməsi və ya hər hansı məqsədlə Konvensiyanın fərqləndirici embleminə bənzərən nişandan istifadə edilməsi qadağan edilir.

4. Dəşinməz mədəni sərvalətlərin üstünə fərqləndirici emblem eyni vaxtda Razılığa gələn Yüksək Tərəfin səlahiyyətli hökumət orqanları tərəfindən qaydaya uyğun olaraq tarixlənmiş və imzalanmış müvafiq icazəsi asılmadan qoyula bilməz.

VI FƏSİL. KONVENSIYANIN TƏTBİQİ

Maddə 18. Konvensiyanın tətbiqi

1. Hələ dinc dövrdə qüvvəyə minməli olan müddəalardan başqa, bu Konvensiya iki və daha çox Razılığa gələn Yüksək Tərəf arasında baş verə bilən elan olunmuş müharibə və ya şəhər hansı digər silahlı münaqişə hallarında, hətta onlardan biri və ya bir neçəsi müharibə vəziyyətini tanımasa belə, tətbiq edilir.

2. Konvensiya həmçinin Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən birinin ərazisinin qisman və ya tamamilə işğal olunduğu bütün hallarda, hətta bu işğal heç bir silahlı müqavimətlə qarşılaşmasa belə, tətbiq edilir.

3. Münaqişənin tərəfi olan Dövlətlərdən biri bu Konvensiyanın işlək qısmı olmasa belə, Konvensiyanın işlək qısmı olan Dövlətlər öz qarşılıqlı münaşibətlərində Konvensiya ilə bağlı qalacaqlar. Həm də onlar, yuxarıda göstərilən Dövlət Konvensiyanın müddəalarını qəbul etdiyini bəyan edərsə və tətbiq etdiyini müddət ərzində, həmin Dövlətə münaşibətdə də bu Konvensiya ilə bağlı olacaqlar.

Maddə 19. Beynəlxalq xarakter daşımayan münaqişələr

1. Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən birinin ərazisində beynəlxalq xarakter daşımayan silahlı münaqişə baş verdikdə, münaqişədə iş-

12

lirək edən hər bir tərəf ən azı, bu Konvensiyanın mədəni sərvalələrə hörmət edilməsinə dair müddəalarını tətbiq etməyə borcudur.

2. Münaqişənin tərəfləri xüsusi sazişlər yolu ilə bu Konvensiyanın qalan müddəalarının hamısının və ya bir hissəsinin qüvvəyə minməsi üçün say göstərməlidirlər.

3. Birləşmiş Millətlərin Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatı münaqişənin tərəflərinə öz xidmətlərini təklif edə bilər.

4. Yuxarıda göstərilən müddəaların tətbiqi münaqişənin tərəflərinin hüquqi statusuna toxunmur.

VII FƏSİL. KONVENSIYANIN İCRASI

Maddə 20. İcra Reqlamenti

Bu Konvensiyanın tətbiqi qaydası onun tərkib hissəsi olan İcra Reqlamenti ilə müəyyən edilir.

Maddə 21. Himayəçi dövlətlər

Bu Konvensiya və onun İcra Reqlamenti münaqişə tərəflərinin məsələlərini qorunmalı olan Himayəçi dövlətlərin köməyi ilə tətbiq edilir.

Maddə 22. Barışdırma proseduru

1. Himayəçi dövlətlər mədəni sərvalətlərin mühafizəsi üçün münaşibə saydıqları bütün hallarda, xüsusən münaqişənin tərəfləri arasında bu Konvensiyanın və ya onun İcra Reqlamentinin müddəalarının tətbiqi və ya təsiri ilə əlaqədar ixtilafalar olduqda, özlərinin xoş məramlı xidmətlərini təklif etməlidirlər.

2. Bu məqsədlə Himayəçi dövlətlərdən hər biri ya Tərəflərdən birinin, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, Elm və Mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktorunun xahişi ilə və ya öz təşəbbüsü ilə münaqişənin tərəflərinə onların nümayəndələrinin, xüsusən onların mədəni sərvalətlərin mühafizəsi tapşırılmış hakimiyyət orqanlarının, mümkün qədər neytral, münaşib seçilmiş ara-

13

zida görüşünü keçirmeyi təklif edə bilər. Münaqişənin tərəfləri onlara verilən təklifləri həyata keçirməyə borcludurlar. Hımayəçi dövlətlər belə görüşdə sədr kimi iştirak etmək üçün neytral Dövlətə məxsus olan və ya Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktorunun təklif etdiyi şəxsi razılıq verilməsi məqsədilə münaqişənin tərəflərinə təklif edə bilərlər.

Maddə 23. YUNESKO-nun yardımı

1. Razılığa gələn Yüksək Tərəflər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatına öz mədəni sərəvəllərinin mühafizəsini təşkil etmək üçün texniki yardım haqqında və ya bu Konvensiya və onun İcra Rəqlamentinin tətbiqindən irəli gələn hər hansı digər məsələlərə dair xahişlə müraciət edə bilərlər. Təşkilat öz proqramları və imkanları çərçivəsində bu yardımı təqdim edir.

2. Təşkilat öz təşəbbüsü ilə Razılığa gələn Yüksək Tərəflərə bu məsələ üzrə təklif vermək hüququna malikdir.

Maddə 24. Xüsusi sazişlər

1. Razılığa gələn Yüksək Tərəflər ayrıca tənzimlənməsini məqsəduyğun saydıqları istənilən məsələyə dair xüsusi sazişlər bağlaya bilərlər.

2. Mədəni sərəvəllərin və onların mühafizəsi həvalə edilmiş heyətin bu Konvensiyaya uyğun olaraq istifadə etdiyi mühafizəni zəiflədən heç bir xüsusi saziş bağlanıla bilməz.

Maddə 25. Konvensiyanın yayılması

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bu Konvensiyanın və onun İcra Rəqlamentinin mətnini həm dinc dövrdə, həm də silahlı münaqişə dövründə öz ölkələrində mümkün qədər geniş yaymağı öhdələrinə götürürlər. O cümlədən onlar, onun öyrənilməsini hərbi və imkan daxilində mütki təhsil proqramlarına daxil etməyi öhdələrinə götürürlər ki, bütün əhali, xüsusən silahlı qüvvələr və mədəni sərə-

vəllərin mühafizəsi üçün təyin edilmiş şəxsi heyət Konvensiyanın prinsipləri ilə tanış ola bilsinlər.

Maddə 26. Tərcümələr və məruzələr

1. Raziğa gələn Yüksək Tərəflər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktorunun vasitəsilə bu Konvensiya və onun İcra Rəqlamentinin rəsmi tərcümələrini bir-birinə göndərməlidirlər.

2. Bundan başqa, əzi dörd ildən bir onlar Baş direktora bu Konvensiyanın və onun İcra Rəqlamentinin həyata keçirilməsi üçün öz inzibati orqanları tərəfindən qəbul edilmiş, hazırlanan və ya öyrənilən tədbirlər haqqında məqsəduyğun saydıqları məlumatları əkseldirən məruzə göndərirlər.

Maddə 27. Görüşlər

1. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoru İcra Şurasının razılığı ilə Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin nümayəndələrinin görüşlərini keçirə bilərlər. O, belə görüşü Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin əzi beşdə birindən bu barədə xahiş daxil olduqda çağırmağıdır.

2. Bu Konvensiya və onun İcra Rəqlamentinin ona verdiyi funksiyalardan əlavə, görüşün məqsədi Konvensiya və onun İcra Rəqlamentinin tətbiqi ilə bağlı problemləri öyrənmək və bununla bağlı öz tövsiyələrini hazırlamaqdır.

3. Bundan başqa görüş Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin əksəriyyəti yığılmaqda təmsil olunduqda 39-cu maddənin müddəalarına uyğun olaraq, Konvensiya və onun İcra Rəqlamentinə yenidən baxa bilərlər.

Maddə 28. Sanksiyalar

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər öz cinayət qanunvericilikləri çərçivəsində bu Konvensiyanı pozan və ya pozmaq əmrini verən şəxslərin vətəndaşlığından əsli olmayaraq, üzə çıxarılması və cinayət

ve ya intizam məsuliyyətinə cəlb olunması üçün bütün zəruri tədbirləri görməyi öhdələrinə götürürlər.

YEKUN MÜDDƏALARI

Maddə 29. Dillər

1. Bu Konvensiya məntərin dördü də eyni qüvvəyə malik olmaqla fransız, ingilis, ispan və rus dillərində tərtib edilmişdir.

2. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatı Konvensiyanın onun Baş Konfransının rəsmi dilləri olan digər dillərə tərcüməsini təmin edir.

Maddə 30. İmzalama

Bu Konvensiyaya 14 may 1954-cü il tarixi qoyulacaq və 1954-cü il aprelin 21-dən mayın 14-dək Haaqada keçirilən Konfransa dəvət edilmiş bütün Dövlətlər tərəfindən imzalanmaq üçün 1954-cü il dekabrın 31-ə qədər açıq olacaqdır.

Maddə 31. Ratifikasiya

1. Bu Konvensiya onu imzalamış Dövlətlər tərəfindən onların konstitusion prosedurlara müvafiq olaraq ratifikasiya edilməlidir.

2. Ratifikasiya sənədləri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna saxlanmağa verilir.

Maddə 32. Qoşulma

Qüvvəyə mindiyi gündən etibarən bu Konvensiya 30-cu maddədə göstərilən onu imzalamamış dövlətlərin, habelə, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının İcra Şurasının qoşulmaq üçün dəvət etdiyi hər hansı digər dövlətlərin ona qoşulması üçün açıqdır. Qoşulma, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş

direktoruna qoşulma sənədinin saxlanmağa verilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

Maddə 33. Qüvvəyə minmə

1. Bu Konvensiya beş ratifikasiya sənədinin saxlanmağa verdiyi vaxtdan üç ay sonra qüvvəyə minir.

2. Sonralar Konvensiya hər bir Razılığa gələn yüksək Tərəf üçün bu onun ratifikasiya və ya qoşulma sənədinin saxlanmağa verdiyi vaxtdan üç ay sonra qüvvəyə minir.

3. 18 və 19-cu maddələrdə nəzərdə tutulan hallar münəqişə tərəflərinin döyüş əməliyyatları və ya işğal başlanmadan əvvəl və ya sonra saxlanmağa verdikləri ratifikasiya və ya qoşulma sənədlərini dərhal qüvvəyə mindirir. Bu hallarda, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoru mümkün qədər qısa vaxt ərzində 38-ci maddədə nəzərdə tutulmuş bildirişləri göndərir.

Maddə 34. Effektiv tətbiq

1. Qüvvəyə mindiyi tarixdə Konvensiyanın tərəfləri olan hər bir Dövlət onun qüvvəyə mindiyi vaxtdan altı ay ərzində Konvensiyanın effektiv tətbiqi üçün zəruri olan bütün tədbirləri görür.

2. Konvensiya qüvvəyə mindikdən sonra ratifikasiya və ya qoşulma sənədlərini saxlanmağa verən hər bir Dövlət üçün həmin müddət ratifikasiya və ya qoşulma sənədinin saxlanmağa verdiyi vaxtdan altı ay olacaqdır.

Maddə 35. Konvensiyanın əraziyə görə qüvvəsi

Hər bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf ratifikasiya və ya qoşulma zamanı və ya sonradan istənilən vaxt Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna ünvanlanmış bildiriş vasitəsilə bu Konvensiyanın onun bütövlükdə ərazisinə və ya beynəlxalq münasibətlərdə təmsil etdiyi

hər hansı bir əraziyə şamil olacağını bəyan edə bilər. Bu bildiriş onun alınmasından üç ay sonra qüvvəyə minir.

Maddə 36. Əvvəlki Konvensiyalara münasibət

1. Quruda aparılan müharibənin qanunları və adətləri haqqında (IV) və Müharibə zamanı dəniz qüvvələri tərəfindən bombardman haqqında (IX) 29 iyul 1899-cu il və ya 18 oktyabr 1907-ci il Haqqa Konvensiyaları ilə bağlı olan və bu Konvensiyanın tərəfi olan Dövlətlər qarşılıqlı münasibətlərdə bu Konvensiya yuxarıda göstərilən (IX) Konvensiyanı və yuxarıda göstərilən (IV) Konvensiyaya əlavə edilmiş Reqlamenti tamamlayır və bu Konvensiya və onun İcra Reqlamentinin fərqləndirici emblemin istifadəsini nəzərdə tutduğu hallar üçün yuxarıda göstərilən (IX) Konvensiyanın 5-ci maddəsində təsvir edilmiş emblemi bu Konvensiyanın 16-cı maddəsində təsvir olunmuş emblem ilə əvəz edir.

2. İncəsənət və elm təşkilatları, habelə tarixi abidələrin mühafizəsinə dair 15 aprel 1935-ci il Vaşinqton Paktı (Rerix Paktı) ilə bağlı olan və bu Konvensiyanın tərəfləri olan Dövlətlər qarşılıqlı münasibətlərdə bu Konvensiya Rerix Paktnı tamamlayır və bu Konvensiya və onun İcra Reqlamentinin fərqləndirici embleminin istifadəsini nəzərdə tutduğu hallar üçün Paktnın üçüncü maddəsində təsvir edilmiş fərqləndirici bayrağı bu Konvensiyanın 16-cı maddəsində təsvir edilmiş fərqləndirici emblem ilə əvəz edir.

Maddə 37. Denonsasiya

1. Hər bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf bu Konvensiyanı öz adından və ya həmin Tərəfin beynəlxalq münasibətlərdə təmsil etdiyi hər hansı ərazinin adından denonsasiya edə bilər.

2. Denonsasiya haqqında Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna yazılı bildiriş göndərilir.

3. Denonsasiya bu barədə bildiriş alındıqdan bir il sonra qüvvəyə minir. Lakin əgər bu müddət bitənədək denonsasiya edən Tərəf siyahılı münəqişəyə cəlb edilmiş olarsa, denonsasiya döyüş əməliyyatları qurtaranadək və hər bir halda mədəni sərvətlərin çıxarıldığı ölkəyə qaytarılması əməliyyatları başa çatana qədər – hansının daha gec baş verməsindən asılı olaraq – qüvvəyə minmir.

1. Hər hansı Razılığa gələn Yüksək Tərəf bu Konvensiyaya və ya onunun İcra Reqlamentinə başa çatana qədər – hansının daha gec baş verməsindən asılı olaraq – qüvvəyə minmir.

Maddə 38. Bildirişlər

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoru 30 və 32-ci maddələrdə göstərilən Dövlətlərə, habelə Birləşmiş Millətlər Təşkilatına 31, 32 və 39-cu maddələrdə nəzərdə tutulmuş bütün ratifikasiya, qoşulma və ya qəbul sənədlərinin saxlanmağa verilməsi, həmçinin 35, 37 və 39-cu maddələrdə nəzərdə tutulmuş müvafiq bildirişlər və denonsasiyalar haqqında məlumat verir.

Maddə 39. Konvensiyaya və ya onunun İcra Reqlamentinə yenidən baxılması

1. Hər hansı Razılığa gələn Yüksək Tərəf bu Konvensiyaya və ya onunun İcra Reqlamentinə düzəlişlər təklif edə bilər. Təklif edilmiş hər bir düzəlişin mətni Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna çatdırılır. Baş direktor həmin mətni bütün Razılığa gələn Yüksək Tərəflərə göndərir və xahiş edir ki, bu Tərəf dörd ay ərzində aşağıdakıları göstərməklə cavab versin:

a) təklif edilmiş düzəlişin müzakirə edilməsi üçün Konfrans çağırılmasını istəyib-istəməməsi;

b) təklif edilmiş düzəlişin Konfrans çağırılmadan qəbul edilməsinə tərəfdar olub-olmaması;

c) təklif edilmiş düzəlişin Konfrans çağırılmadan rədd edilməsinə tərəfdar olub-olmaması.

2. Baş direktor bu maddənin 1-ci bəndinə uyğun olaraq aldığı cavabları bütün Razılığa gələn Yüksək Tərəflərə göndərir.

3. Əgər nəzərdə tutulmuş zaman kəsiyində bütün Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bu maddənin 1(b) bəndinə uyğun olaraq düzəlişin

Konfrans çağırılmadan qəbul edilməsinə tərəfdar olmaları barədə rəyini Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna bildirirlərsə, o zaman Baş direktor onların qərarları haqqında bildirişi 38-ci maddəyə uyğun olaraq göndərir. Düzəliş belə bildirişin edildiyi tarixdən doğsan gün keçdikdə bütün Razılığa gələn Yüksək Tərəflər üçün qüvvəyə minir.

4. Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin üçdə birindən çoxunun xahişi ilə, Baş direktor təklif edilmiş düzəlişi müzakirə etmək üçün Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin Konfransını çağırır.

5. Bundan əvvəlki bənddə müəyyən edilmiş prosedura uyğun olaraq Konvensiyaya və ya onun İcra Reqlamentinə müzakirə edilən düzəlişlər yalnız Konfransda təmsil olunan Razılığa gələn Yüksək Tərəflər tərəfindən yekdilliklə bəyanıldıqdan və Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin hər biri tərəfindən qəbul edildikdən sonra qüvvəyə minir.

6. 4-cü və 5-ci bəndlərdə göstərilən Konfrans tərəfindən bəyanılan Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin qəbul etdiyi Konvensiyaya və ya onun İcra Reqlamentinə düzəlişlər rəsmi sənədin Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna saxlanmağa verilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

7. Bu Konvensiyaya və ya onun İcra Reqlamentinə edilmiş düzəlişlər qüvvəyə mindikdən sonra, yalnız Konvensiyanın və ya onun İcra Reqlamentinin bu cür düzəlişlər edilmiş mətni ratifikasiya və ya qoşulma üçün açıq qalır.

Maddə 40. Qeydiyyət

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinin 102-ci maddəsinə uyğun olaraq, bu Konvensiya Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktorunun xahişinə əsasən Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Katibliyində qeydiyyata alınır.

BUNLARIN TƏSDİQI KİML, aşağıda imza edənlər müvafiq qayda-da səlahiyyət almaqla bu Konvensiyanı imzaladılar.

Haqada 14 may 1954-cü ildə yeganə nüsxədə icra edildi; həmin nüsxə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının arxivlərində saxlanılacaq və onun ləşdiq olunmuş surətləri 30-cu və 32-ci maddələrdə göstərilmiş bütün dövlətlərə, həmçinin Birləşmiş Millətlər Təşkilatına göndəriləcək.

SİLAHLI MÜNAQİŞƏ ZAMANI MƏDƏNİ SƏRVƏTLƏRİN MÜHAFİZƏSİ HAQQINDA PROTOKOL

(Haqqə, 14 may 1954-cü il)

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər aşağıdakılar barədə razılığa gəlmişlər:

I

1. Her bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf 1954-cü il mayın 14-də Haqqada imzalanmış Silahlı münaqişə zamanı mədəni sərvətlərin mühafizəsi haqqında Konvensiyanın 1-ci maddəsində müəyyən olunmuş mədəni sərvətlərin silahlı münaqişə zamanı işğal etdiyi ərazilərdən çıxarılmasının qarşısını almağı öhdəsinə götürür.

2. Her bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf hər hansı işğal olunmuş ərazilərdən bilavasitə və ya dolaylı yolla onun ərazisinə gətirilmiş mədəni sərvətləri mühafizə altına almağı öhdəsinə götürür. Bu, ya mədəni sərvətlərin gətirildiyi vaxt dərhal edilməli, ya da əgər bu edilməmişse, işğal olunmuş ərazinin hökumət nümayəndələrinin xahişinə əsasən yerinə yetirilməlidir.

3. Əgər mədəni sərvətlər hər hansı Razılığa gələn Yüksək Tərəfin ərazisinə 1-ci bənddə müəyyən edilmiş prinsipi pozmaqla gətirilmişdirsə, o, hərbi əməliyyatlar qurtaran kimi bu mədəni sərvətləri əvvəlcə işğal edilmiş ərazinin səlahiyyətli hökumət nümayəndələrinə qaytarmağı öhdəsinə götürür. Bu sərvətlər heç bir halda hərbi reparasiya qismində saxlanılmır.

4. İşğal etdiyi ərazilərdən mədəni sərvətlərin çıxarılmasının qarşısını almaqlı olan Razılığa gələn Yüksək Tərəf bundan əvvəlki bəndə əsasən qaytarılmalı olan mədəni sərvətlərin vicdanlı saxlayıcılarının xərclərini ödəyir.

II

5. Razılığa gələn Yüksək Tərəfin ərazisindən gətirilmiş və onun tərəfindən silahlı münaqişənin təhlükəsindən müdafiə məqsədi ilə digər Razılığa gələn Yüksək Tərəfin ərazisində depozitə qoyulmuş

36

mədəni sərvət hərbi əməliyyatlar qurtaran kimi sonuncu tərəfdən bu sərvətlin gətirilmiş olduğu ərazinin səlahiyyətli hökumət orqanlarına qaytarılmalıdır.

III

Bu Protokol 14 may 1954-cü il tarixidir və 1954-cü il aprelin 21-dən mayın 14-dək Haqqada keçirilmiş Konfransa dəvət edilmiş bütün dövlətlər tərəfindən 31 dekabr 1954-cü il tarixinə qədər imzalanmaq üçün açıqdır.

7. a) Bu Protokol onu imzalamış dövlətlər tərəfindən onların müvafiq konstitusion prosedurlarına uyğun olaraq ratifikasiya olunmalıdır.

b) ratifikasiya sənədləri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna saxlanmağa verilir.

8. Qüvvəyə mindiyi tarixdən bu Protokol 6-cı bənddə göstərilmiş və onu imzalamamış bütün dövlətlər tərəfindən, habelə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının İcra Şurasının bu Protokola qoşulmaq üçün dəvət etdiyi hər hansı digər dövlət tərəfindən qoşulmaq üçün açıqdır. Qoşulma qoşulma sənədinin Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna saxlanmağa verilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

9. 6-cı və 8-ci bənddə göstərilmiş dövlətlər imzalamə, ratifikasiya və ya qoşulma zamanı bu Protokolun I və II bölmələrinin müddəalarını ilə bağlı olmayacaqlarını bəyan edə bilərlər.

10. a) Bu Protokol beş ratifikasiya sənədinin saxlanmağa verilməsindən üç ay sonra qüvvəyə minir.

b) Bundan sonra bu Protokol hər bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf üçün onun ratifikasiya və ya qoşulma sənədinin saxlanmağa verilməsindən üç ay sonra qüvvəyə minir.

37

c) 14 may 1954-cü ildə Haqada imzalanmış Silahlı Münaqişə zamanı mədəni sərəvəllərin mühafizəsi haqqında Konvensiyanın 18-ci və 19-cu maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda döyüş əməliyyatlarının və ya işğalın başlamasından əvvəl və ya sonra ratifikasiya və ya qoşulma sənədlərini saxlanmağa vermiş münaqişə tərəfləri üçün bu Protokol dərhəl qüvvəyə minir. Belə hallarda Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoru 14-cü bənddə nəzərdə tutulmuş bildirişləri ən qısa zamanda göndərir.

11. a) Protokolun qüvvəyə minməsi tarixində onun Tərəfi olan hər bir Dövlət Protokolun qüvvəyə minməsindən altı ay ərzində onun effektiv tətbiqini təmin etmək üçün bütün zəruri tədbirləri görür.

b) Ratifikasiya və ya qoşulma sənədlərini Protokolun qüvvəyə minməsindən sonra saxlanmağa vermiş hər hansı Dövlət üçün bu müddət ratifikasiya və ya qoşulma sənədinin saxlanmağa verilməsindən sonra altı ay təşkil edir.

12. Hər hansı Razılığa gələn Yüksək Tərəf ratifikasiya və ya qoşulma zamanı və ya bundan sonra hər hansı bir vaxt Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna ünvanlanmış bildiriş vasitəsilə bəyan edə bilər ki, bu Protokol onun bütün əraziyə və bəynəlxalq münasibətlərdə təmsil etdiyi ərazilərin hər hansı birinə tətbiq ediləcək. Bu bildiriş onun alınmasından üç ay sonra qüvvəyə minir.

13. a) Hər bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf öz adından və ya bəynəlxalq münasibətlərdə təmsil etdiyi hər hansı ərazinin adından bu Protokolun denonsasiya edə bilər.

b) Denonsasiya haqqında Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna saxlanmağa verilmiş yazılı sənəd vasitəsilə məlumat verilir.

c) Denonsasiya denonsasiya sənədinin alınmasından bir il sonra qüvvəyə minir. Lakin əgər bu müddət bitənədək denonsasiya edən Tərəf silahlı münaqişəyə cəlb edilmiş olarsa, denonsasiya ya hərbi əməliyyatlar qurtaranadək, ya da mədəni sərəvəllərin

öz ölkəsinə qayıtması əməliyyatları başa çatana qədər, hansının daha gec verməsindən asılı olaraq, qüvvəyə minmir.

14. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoru 6-cı və 8-ci bənddə göstərilmiş dövlətlərə, habelə Birləşmiş Millətlər Təşkilatına 7-ci, 8-ci və 15-ci bəndlərdə göstərilmiş ratifikasiya, qoşulma və qəbul haqqında bütün sənədlərin saxlanmağa verilməsi, həmçinin müvafiq olaraq 12-ci və 13-cü bəndlərdə nəzərdə tutulmuş bildirişlər və denonsasiyalar haqqında məlumat verir.

15. a) Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin üçdə birindən çoxu bunu tələb edərsə, bu Protokola yenidən baxıla bilər.

b) Bu məqsədlə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoru Konfrans çağırır.

c) Bu Protokola düzəlişlər yalnız Konfransda təmsil olunan Razılığa gələn Yüksək Tərəflər tərəfindən yekdilliklə qəbul edildikdən və Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin hər biri tərəfindən tanındıqdan sonra qüvvəyə minir.

d) (b) və (c) bəndlərində göstərilmiş Konfrans tərəfindən qəbul edilmiş bu Protokola edilən düzəlişlərin Razılığa gələn Yüksək Tərəflər tərəfindən tanınması Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktoruna rəsmi sənəd təqdim edilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

e) Bu Protokola edilmiş düzəlişlər qüvvəyə mindikdən sonra yalnız Protokolun bu cür düzəlişlər edilmiş mətni ratifikasiya və ya qoşulma üçün açıq qalır.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinin 102-ci maddəsinə uyğun olaraq, bu Protokol Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının Baş direktorunun xahişinə əsasən Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Katibliyində qeydiyyata alınır.

BUNLARIN TƏSDİQI KİMİ, aşağıda imza edənler müvafiq qayda-
da səlahiyyət almaqla bu Protokolu imzaladılar.

Haqçada 14 may 1954-cü ildə mətnlərin dördü də eyni qüvvəyə
malik olmaqla ingilis, ispan, rus və fransız dillərində yegane nü-
xədə tərtib edildi; həmin nüsxə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təh-
sil, elm və mədəniyyət məsələləri üzrə Təşkilatının arxivlərində
saxlanılacaq və onun təsdiq olunmuş surətləri 6-cı və 8-ci bənddə
göstərilmiş bütün dövlətlərə, habelə Birləşmiş Millətlər Təşkilatına
göndəriləcək.

SİLAHLI MÜNAQİŞƏ ZAMANI MƏDƏNİ SƏRVƏTLƏRİN MÜHAFİZƏSİ HAQQINDA 1954-CÜ İL HAQA KONVENSIYASINA İKİNCİ PROTOKOL

(Haqa, 26 mart 1999-cu il)

Tərəflər,

Silahlı münaqişə zamanı mədəni sərvətlərin mühafizəsinin yaxşı-
laşdırılması və mədəni sərvətlərin xüsusi müəyyən edilmiş kateqo-
riyalarının gücləndirilməsi mühafizə sisteminin yaradılması zərurətini
dərək edərək,

14 may 1954-cü ildə Haqçada qəbul edilmiş Silahlı münaqişə za-
manı mədəni sərvətlərin mühafizəsi haqqında Konvensiyanın
müddəalarının vacibliyini təsdiq edərək və bu müddəaların onların
sonrakı yerinə yetirilməsi tədbirləri ilə təmməlanması zərurətini
qeyd edərək,

Bunun üçün məqsədyönlü vasitələr nəzərdə tutmaqla, silahlı
münaqişə zamanı Konvensiyanın Razılığa gələn Yüksək Tərəfləri-
nə mədəni sərvətlərin mühafizəsində daha aktiv iştirak imkanının
yaradılmasına *çalışaraq,*

Silahlı münaqişə zamanı mədəni sərvətlərin mühafizəsini nizamə
salan normalar beynəlxalq hüququn inkişafını özündə əks etdirməli
olmasını *hesab edərək,*

Beynəlxalq adət normalarının bundan sonra da bu Protokolun
müddəalarının əhatə etmədiyü məsələləri nizamə salacağını *təsdiq
edərək,*

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

I FƏSİL. GİRİŞ

Maddə 1. Təriflər

Bu Protokolun məqsədləri üçün:

- a) «Tərəf» bu Protokolun iştirakçı dövlətini ifadə edir;
- b) «mədəni sərəvətlər» Konvensiyanın 1-ci maddəsində əks olunmuş anlayışa uyğun olaraq, mədəni sərəvətləri ifadə edir;
- c) «Konvensiya» 14 may 1954-cü ildə Haagada qəbul edilmiş Silahlı münaqişə zamanı mədəni sərəvətlərin mühafizəsi haqqında Konvensiyanı ifadə edir;
- d) «Razılığa gələn Yüksək Tərəf» Konvensiyanın iştirakçısı olan dövləti ifadə edir;
- e) «gücləndirilmiş mühafizə» 10 və 11-ci maddələrə uyğun olaraq yaradılmış gücləndirilmiş mühafizə sistemini ifadə edir;
- f) «harbi obyekt» öz xarakterinə, yerinə, təyinatına və ya istifadəsinə görə hərbi əməliyyatlara effektiv təhəvvə verən və tamamilə və ya qismən məhv edilməsi, ələ keçirilməsi və ya neytrallaşdırılması mövcud şəraitdə konkret hərbi üstünlük verən obyektini ifadə edir;
- g) «qeyri-qanuni» məcburiyyət altında və ya digər formada işğal edilmiş ərazinin tətbiq edilən daxili hüququn və ya beynəlxalq hüququn pozulmasını ifadə edir;
- h) «Siyahı» 27-ci maddənin 1(b) Yarımbəndinə əsasən yaradılmış Gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sərəvətlərin beynəlxalq siyahısını ifadə edir;
- ı) «Baş direktor» YUNESKO-nun Baş direktorunu ifadə edir;
- j) «YUNESKO» Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, elm və mədəni məsələlər üzrə Təşkilatını ifadə edir;

k) «Birinci Protokol» Silahlı münaqişə zamanı mədəni sərəvətlərin mühafizəsi haqqında 14 may 1954-cü ildə Haagada qəbul edilmiş Protokolu ifadə edir.

Maddə 2. Konvensiya ilə əlaqə

Bu Protokol Tərəflər arasındakı münasibətlərdə Konvensiyanı təmməmləyir.

Maddə 3. Tətbiq sahəsi

1. Dinc dövrdə tətbiq edilən müddəalara əlavə olaraq, bu Protokol Konvensiyanın 18-ci maddəsinin 1-ci və 2-ci bəndlərində və 22-ci maddənin 1-ci bəndində göstərilmiş vəziyyətlərdə tətbiq olunur.

2. Əgər münaqişənin tərəflərindən biri bu Protokolla bağlı deyilsə, bu Protokolun Tərəfləri öz qarşılıqlı münasibətlərində onunla bağlı qalırlar. Bundan əlavə, iştirakçı Dövlətlər bu Protokolla bağlı olmayan münaqişənin tərəfi olan Dövlətin Protokolun müddəalarını qəbul etdiyini bəyan edirsə və tətbiq etdiyi müddət ərzində onlarla münasibətlərində bu Protokolla bağlı olacaqlar.

Maddə 3. 3-cü Fəsil və Konvensiyanın digər müddəaları və bu Protokol arasında əlaqə

Bu Protokolun 3-cü Fəsilinin müddəalarının tətbiqi aşağıdakılara xəlalə gətirir:

- a) Konvensiyanın 1-ci Fəsilinin və bu Protokolun 2-ci Fəsilinin müddəalarının tətbiqinə;
- b) bu Protokolun Tərəfləri arasında və ya Tərəf və 3-cü maddənin 2-ci bəndinə uyğun olaraq bu Protokolu qəbul edən və onu tətbiq edən dövlət arasında mədəni sərəvətlər üçün həm xüsusi, həm də gücləndirilmiş mühafizə müəyyən edildikdə, yalnız gücləndirilmiş mühafizə haqqında müddəalar tətbiq edildiyi hallar istisna olmaqla, Konvensiyanın 2-ci Fəsilinin müddəalarının tətbiqinə.

II FƏSİL. MÜHAFİZƏ HAQQINDA ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Maddə 5. Mədəni sərvaltərin qorunması

Konvensiyanın 3-cü maddəsinə uyğun olaraq dinc dövrdə mədəni sərvaltəri silahlı münəqəşinin mümkün nəticələrindən qorumaq üçün qəbul edilən hazırlıq tədbirləri zəruri hallarda siyahıların hazırlanması, yandırılardan və itkililərin dağılmasından mühafizə üzrə fəvqəladə tədbirlərin planlaşdırılması, daşınar mədəni sərvaltərin daşınmaq üçün hazırlanması, yaxud bu sərvaltərin adekvat in situ mühafizəsinin təmin edilməsi və mədəni sərvaltərin mühafizəsinə cavabdeh olan səlahiyyətli hökumət orqanlarının təyin edilməsinə əhatə edir.

Maddə 6. Mədəni sərvaltərə hörmət

Konvensiyanın 4-cü maddəsinə uyğun olaraq mədəni sərvaltərə hörməti təmin etmək üçün:

a) Konvensiyanın 4-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilən imperativ hərbi zərurətə əsaslanmaqla mədəni sərvaltərə qarşı düşmənçəsinə aktın törədilməsindən çəkinmək öhdəliyinin pozulmasına yalnız o halda və o müddət ərzində yol verilir ki:

i) bu mədəni sərvaltər öz təyinatına görə hərbi obyektə çevrilmişdir; və

ii) bu obyektə qarşı düşmənçəsinə aktın törədilməsi nəticəsində əldə edilməsi mümkün olana bərabər hərbi üstünlüyün əldə edilməsi üçün heç bir praktik mümkün alternativ yoxdur;

b) Konvensiyanın 4-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilən imperativ hərbi zərurətə əsaslanmaqla mədəni sərvaltərdən onları dağıtmaq və zədələmək təhlükəsi altında qoya bilən məqsədlərlə istifadə etməmək öhdəliyinin pozulmasına yalnız o halda və o müddət ərzində yol verilir ki, mədəni sərvaltərin bu cür istifadəsinin bərabər hərbi üstünlük əldə etmək üçün digər mümkün metodlar arasında seçmək imkanı yoxdur;

c) imperativ hərbi zərurətə istinad haqqında qərar həcmcə tabirə bərabər və ya daha böyük və ya şərait başqa cür hərəkət etməyə imkan vermirsə, həcmcə kiçik qüvvələrə komandanlıq edən hərbi rəis tərəfindən qəbul edilməlidir;

d) (a) yarımbəndinə əsasən qəbul edilmiş qərarla əsaslandırılmış hücum zamanı şəraitin imkan verdiyi halda, ilkin effektiv xəbərdarlıq göndərilir.

Maddə 7. Hücum zamanı ehtiyat tədbirləri

Beynəlxalq humanitar hüquqa uyğun olaraq, hərbi əməliyyatların gedişində görülməsi tələb olunan ehtiyat tədbirlərinə xələf gətirmədən, hər bir münəqəşə tərəfi:

a) hücum obyektinin Konvensiyanın 4-cü maddəsinə uyğun olaraq mühafizə altında olan mədəni sərvaltə olmasına əmin olmaq üçün mümkün olan hər şeyi edir;

b) Konvensiyanın 4-cü maddəsinə uyğun olaraq mühafizə altında olan mədəni sərvaltərə təsadüfi zərər vurulmasından qaçmaq və ya hər halda onu minimuma endirmək üçün hücumun üsulu və vasitələrini seçərkən bütün mümkün olan ehtiyat tədbirlərini görür;

c) Konvensiyanın 4-cü maddəsinə uyğun olaraq mühafizə altında olan mədəni sərvaltərə təsadüfi ziyan vuracağı gözənilən bilən və əldə edilməsi güman edilən konkret və bərabər hərbi üstünlüklə müqayisədə həddindən artıq ziyan vura bilən hər hansı hücumun həyata keçirilməsi haqqında qərarın qəbul edilməsindən çəkinir;

d) hücumu ləğv edir və ya dayandırır, əgər aydın olarsa ki:

i) obyekt Konvensiyanın 4-cü maddəsinə uyğun olaraq mühafizə altında olan mədəni sərvaltdir;

ii) bu hücumun Konvensiyanın 4-cü maddəsinə uyğun olaraq mühafizə altında olan mədəni sərvaltərə əldə edilməsi güman edilən konkret və bərabər hərbi üstünlüklə müqayisədə həddən artıq olan təsadüfi ziyan vuracağı gözənilir.

Maddə 8. Harbi əməliyyatların nəticələrinə qarşı ehtiyat tədbirləri

Münaqişədə iştirak edən Tərəflər maksimum imkan dərəcəsinə:

- a) hərbi obyektlərin yaxınlığında yerləşən daşınar mədəni sərvətləri daşıyır və ya yerlərdə müvafiq mühafizəsini təşkil edir,
- b) hərbi obyektləri mədəni sərvətlərin yaxınlığında yerləşdirməkdən çəkinir.

Maddə 9. İşğal edilmiş ərazilərdə mədəni sərvətlərin mühafizəsi

Konvensiyanın 4-cü və 5-ci maddələrinin müddəalarına xələl gətirmədən, digər Tərəfin ərazisini tamamilə və ya qismən işğal etmiş Tərəf işğal edilmiş əraziyə münasibətdə aşağıdakıları qadağan edir və qarşısını alır:

- a) mədəni sərvətlərin hər hansı qeyri-qanuni çıxarılması, digər götürülməsi və mükiyyətçiliyinin dəyişdirilməsini;
 - b) əgər bu müstəsna olaraq mədəni sərvətlərin qorunması, siyahıya alınması və ya saxlanılması üçün tələb olunursa, hər hansı arxeoloji qazıntıları;
 - c) mədəni sərvətlərin mədəni, tarixi və ya elmi xarakterini gizlətmək və ya məhv etmək məqsədi daşıyan hər hansı modifikasiya və ya istifadə növünün dəyişdirilməsi.
2. İşğal olunmuş ərazidə mədəni sərvətlərin hər hansı arxeoloji qazıntısı, onların modifikasiyası və ya onların istifadədə növünün dəyişdirilməsi şəraitinə buna imkan verirsə, işğal edilmiş ərazinin səlahiyyətli milli orqanları ilə sıx əlaqədə həyata keçirilir.

III FƏSL. GÜCLƏNDİRİLMİŞ MÜHAFİZƏ

Maddə 10. Gücləndirilmiş mühafizə

Mədəni sərvətlər aşağıdakı üç şərtə cavab verdikdə gücləndirilmiş mühafizə altına alınır:

46

a) onlar bəşəriyyət üçün böyük əhəmiyyətə malik olan mədəni irsdirərsə;

b) onlar milli səviyyədə qəbul edilmiş onların müstəsna mədəni və tarixi dəyərini tanıyan və ən yüksək səviyyədə mühafizəsini təmin edən hüquqi və inzibati tədbirlərin sayəsində qorunursa;

c) onlar hərbi məqsədlər üçün və ya hərbi yerlərin qorunması üçün istifadə edilmirlər və mədəni sərvətlər üzərində nəzarəti həyata keçirən Tərəf onların həmin şəkildə istifadə edilməyəcəyini təsdiq edən bəyanat vermişdirsə.

Maddə 11. Gücləndirilmiş mühafizənin təqdim edilməsi

1. Hər bir Tərəf Komitəyə onlara münasibətdə onun gücləndirilmiş mühafizənin təqdim edilməsi haqqında xahiş etmək niyyətində olduğu mədəni sərvətlərin Siyahısını təqdim edir.

2. Mədəni sərvətlər üzərində yurisdiksiya və ya nəzarətə malik olan Tərəf onların 27-ci maddənin 1(b) yarımbəndinə əsasən hazırlanan Siyahıya daxil edilməsi xahişi ilə müraciət edə bilər. Bu xahiş özündə 10-cu maddədə göstərilən əlamətlərlə bağlı zəruri informasiyanı əks etdirir. Komitə mədəni sərvətin Siyahıya salınmasını xahiş etməyi Tərəfə təklif edə bilər.

3. Digər tərəflər, Beynəlxalq Mavi Qalxan Komitəsi və müvafiq təcrübəyə malik digər qeyri-hökumət təşkilatları Komitəyə konkret mədəni sərvəti Siyahıya salmağı Komitəyə tövsiyə edə bilər. Belə hallarda Komitə bu mədəni sərvətin Siyahıya daxil edilməsini xahiş etməyi Tərəfə təklif edən qərar qəbul edə bilər.

4. Nə bir neçə dövlət tərəfindən suverenliyinin və ya yurisdiksiyasının mübahisə edildiyi ərazidə yerləşən mədəni sərvətlərin Siyahıya daxil edilməsi haqqında xahiş, nə də onların Siyahıya daxil edilməsi mübahisə tərəflərinin hüquqlarına xələl gətirmir.

5. Siyahıya daxil etmə haqqında xahiş aldıqda Komitə bütün Tərəflərə bu xahiş barədə məlumat verir. Tərəflər 60 gün ərzində bu xahişə münasibətdə öz etirazlarını bildirə bilərlər. Bu etirazlar yalnız 10-cu maddədə göstərilən əlamətlərə əsasən edilir. Onlar konkret

47

ve faktılara aid olur. Komite daxil etmə xahişini elmiş Tərəf üçün onun qərar qəbul etməsinə qədər cavab vermək üçün məntiqli imkan yaratmaqda, etirazlara baxır. Bu etirazlar Komitənin müzakirəsində olduqda, 26-cı maddənin müddəalarına baxmayaraq, Siyahıya daxil etmə haqqında qərar işlitirək edən və səs verən üzvlərin beşdə dörd səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

6. Xahişə bağlı qərar qəbul edərkən Komite hökumət və qeyri-hökumət təşkilatlarının, habelə ayrı-ayrı ekspertlərin rəyini öyrənə bilər.

7. Gücləndirilmiş mühafizənin təqdim edilməsi və ya rədd edilməsi haqqında qərar yalnız 10-cu maddədə göstərilən əlamətlərə əsasən qəbul edilə bilər.

8. Komitənin mədəni sərəvalin Siyahıya daxil edilməsini xahiş edən Tərəfin 10-cu maddənin (b) yarımbəndində göstərilən əlamətlərə əməl edə bilməyəcəyi nəticəsinə gəlmiş müstəsna hallarda, Komitə müraçiat edən Tərəfin 32-ci maddəyə uyğun olaraq bəyənəlxəliq yardımın göstərilməsi xahişi ilə müraçiat etməsi şərti ilə gücləndirilmiş mühafizənin təqdim edilməsi haqqında qərar qəbul edə bilər.

9. Hərbi əməliyyatların başlanğıcında münəqişə Tərəfi bu xahişi Komitəyə göndərməklə, onun yurisdiksiyası və ya nəzarəti altında olan mədəni sərəvalərə təcili qaydada gücləndirilmiş mühafizənin təqdim edilməsini xahiş edə bilər. Komite dərhal bu xahişi bütün münəqişə Tərəflərinə ötürür. Belə hallarda Komite təzlaşdırılmış qaydada maraqlı tərəflərin etirazlarına baxır. Münəqişə gücləndirilmiş mühafizənin təqdim edilməsi haqqında qərar mümkün qədər tez və 26-cı maddənin müddəasına baxmayaraq, onun işlitirək edən və səs verən üzvlərinin beşdə dörd səs çoxluğu ilə qəbul edilir. Münəqişə gücləndirilmiş mühafizə Komitə tərəfindən 10-cu maddənin (a) və (b) yarımbəndlərinin müddəalarına əməl edilməsi şərti ilə gücləndirilmiş mühafizənin adi prosedurlarının nəticələrini gözə layərkən təqdim edilə bilər.

10. Gücləndirilmiş mühafizə Komitə tərəfindən mədəni sərəvalərə onların Siyahıya daxil edilməsi anından təqdim edilir.

48

11. Baş direktor təxirə salınmadan Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinə və bütün Tərəflərə Komitənin mədəni sərəvali Siyahıya daxil etmə haqqında hər hansı qərarı barədə bildiriş göndərir.

Maddə 12. Gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sərəvalərin immunitəti

Münəqişə Tərəfləri bu sərəvalərin hücum obyektinə çevrilməsindən və ya hərmin sərəvalərdən və ya bilavasitə bitişik ərazilərdən hərbi əməliyyatları dəstəkləmək üçün hər hansı istifadədən çəkinməklə, gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sərəvalərin immunitətini təmin edir.

Maddə 13. Gücləndirilmiş mühafizənin itirilməsi

1. Gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sərəvalər bu mühafizəni yalnız aşağıdakı hallarda itirir:

a) bu mühafizə 14-cü maddəyə uyğun olaraq dayandırılmışdır və ya ləğv edilmişdirsə; və ya

b) bu sərəvalər öz istifadəsinə görə hərbi obyektlərə çevrilmişlərsə.

2. 1(b) yarımbəndində göstərilən hallarda bu sərəvalər yalnız o halda hücum obyektinə ola bilər ki:

a) hücum sərəvalin 1(b) yarımbəndində göstərilən istifadəsinə son qoymağın yeganə mümkün vasitəsidir;

b) bu cür istifadəyə son qoymaq məqsədi ilə hücumun üsul və vasitələri seçilərkən mədəni sərəvalə zərər vurulmasından qaçmaq və ya istənilən halda onu minimuma endirmək üçün bütün mümkün ehtiyat tədbirləri görülmüşdürsə;

c) bilavasitə özünümüdafiəni tələbləri səbəbindən şərait imkan vermirsə;

i) hücum haqqında əmr yüksək operativ komandanlıq səviyyəsində verilir;

49

ii) qarşı tərəfin qüvvələrinə 1(b) yarımbandında göstərilən istifadəni dayandıрмаq tələbi ilə ilkin effektiv xəbərdarlıq göndərilir; və

iii) qarşı tərəfin qüvvələrinə vəziyyəti aradan qaldırmaq üçün məntiqli vaxt verilir .

Maddə 14. Gücləndirilmiş mühafizənin dayandırılması və ləğvi

1. Əgər mədəni sərvətlər bu Protokolun 10-cu maddəsində göstərilən kriteriyalardan hər hansı birinə artıq cavab vermirsə, Komitə gücləndirilmiş mühafizə statusunu dayandıra və ya bu mədəni sərvətləri Siyahıdan çıxarmaqla həmin statusu ləğv edə bilər .

2. Gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sərvətlərə münasibətdə onlardan hərbi əməliyyatları dəstəkləmək üçün istifadə ilə bağlı 12-ci maddenin ciddi şəkildə pozulması zamanı Komitə gücləndirilmiş mühafizə statusunun qüvvəsini dayandıra bilər. Əgər bu pozuntular davam edərsə, Komitə müstəsna hallarda həmin mədəni sərvəti Siyahıdan çıxarmaqla, gücləndirilmiş mühafizə statusunu ləğv edə bilər.

3. Baş direktor təxirə salmadan Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə və bu Protokolun bütün Tərəflərinə Komitənin gücləndirilmiş mühafizəsi dayandıрмаq və ya ləğv etmək barədə hər hansı qərarı haqqında məlumat göndərir.

4. Komitə bu cür qərar qəbul etməzdən əvvəl Tərəflərə öz fikirlərini bildirmək üçün şərait yaradır.

IV FƏSİL. CİNAYƏT MƏSULİYƏTİ VƏ YURİSDİKSİYA

Maddə 15. Bu Protokolun ciddi pozuntuları

1. Bu Protokolun mənasına görə, hər hansı şəxs qəsdən Konvensiyanı və ya bu Protokolu pozmaqla aşağıdakı hərəkətlərdən birini edərsə, cinayət törədir:

a) gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sərvətləri hücum obyektinə çevirirsə;

b) gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sərvəti və ya bilavasitə bitişik əraziləri hərbi əməliyyatların dəstəklənməsi üçün istifadə edərsə;

c) Konvensiya və bu Protokolla mühafizə olunan mədəni sərvəti məhv edir və ya böyük həcmde mənimseyrirsə;

d) Konvensiya və bu Protokolla mühafizə olunan mədəni sərvətləri hücum obyektinə çevirirsə;

e) Konvensiya ilə mühafizə olunan mədəni sərvətlərə qarşı yönəlmiş oğurluq, qəzet və ya qeyri-qanuni mənimmə aktı və ya vandalizm aktı törədir.

2. Hər bir Tərəf bu maddədə nəzərdə tutulmuş hərəkətlərin onun daxili qanunvericiliyinə əsasən cinayət kimi tanınması və bu cinayətlərə görə müvafiq cəzaların təyin edilməsi üçün zəruri ola biləcək tədbirləri görür. Bu zaman Tərəflər hüququn və bəynəlxalq hüququn ümumi prinsiplərinə, o cümlədən fərdi cinayət məsuliyyətini bilavasitə hərəkəti törədən şəxslərlə yanaşı digər şəxslərə şamil edən normalara əməl edirlər.

Maddə 16. Yurisdiksiya

1. 2-ci bəndə xələl gətirmədən, hər bir Tərəf aşağıdakı hallarda 15-ci maddədə nəzərdə tutulmuş cinayətlərə münasibətdə yurisdiksiyasının müəyyən edilməsi üçün zəruri olan qanunvericilik tədbirlərini görür:

a) bu cür cinayət bu dövlətin ərazisində törədildikdə;

b) güman edilən cinayətkar bu dövlətin vətəndaşı olduqda;

c) 15-ci maddenin (a)-(c) yarımbəndlərində nəzərdə tutulan cinayətlərə münasibətdə, güman edilən cinayətkar onun ərazisində öldürüldükdə.

2. Yurisdiksiyanın həyata keçirilməsinə münasibətdə və Konvensiyanın 28-ci maddəsinə xələl gətirmədən:

a) bu Protokol tətbiq olunan milli və ya beynəlxalq hüququn müddəalarına uyğun olaraq, fərdi cinayət məsuliyyətinin yaranması və ya yurisdiksiyanın həyata keçirilməsini istisna etməir və beynəlxalq adət hüququ üzrə yurisdiksiyanın həyata keçirilməsinə xələl gətirmir.

b) bu Protokolun Tərəfi olmayan dövlətin 3-cü maddənin 2-ci bəndinə uyğun olaraq, qəbul və tətbiq edə biləcəyi hallar istisna olmaqla, bu Protokolun Tərəfi olan dövlətlərin silahlı qüvvələrində xidmət edən vətəndaşlar istisna olmaqla, bu Protokolun Tərəfi olmayan hər hansı dövlətin hərbi qulluqçuları və vətəndaşları bu Protokolun müddəalarına əsasən fərdi cinayət məsuliyyəti daşıyırlar və bu Protokol bu şəxslərə münasibətdə yurisdiksiya müəyyən etmək və ya onları ekstradisiya etmək öhdəliyini nəzərdə tutmur.

Maddə 17. Cinayət təqibi

1. 15-ci maddənin 1(a)-(c) yarımbəndlərində nəzərdə tutulmuş cinayətləri törətməsi güman edilən cinayətkarın ərazisində olduğu müəyyən edilən Tərəf əgər o, bu şəxsi ekstradisiya etmərsə, onun daxili hüququna və ya müvafiq hallarda beynəlxalq hüququn normalarına uyğun olaraq, cinayət təqibi məqsədi ilə hər hansı istisnasız və əsaslandırılmamış gecikdirmə olmadan işi öz səlahiyyətli hakimiyyət orqanlarının baxılmasına təqdim edir.

2. Zəruri hallarda müvafiq beynəlxalq hüquq normalarına xələl gətirmədən, Konvensiya və ya bu Protokolla bağlı olaraq haqqında araşdırma aparılan hər hansı şəxsə ədalətli rəfiərə və daxili və beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq araşdırmanın bütün mərhələlərində ədalətli araşdırmaya təminat verilir və bu şəxsə heç bir halda beynəlxalq hüquqa nəzərdə tutulduğundan az əlverişli təminat verilmir.

Maddə 18. Ekstradisiya

1. 15-ci maddənin 1(a)-(c) yarımbəndlərində göstərilən cinayətlər bu Protokolun qüvvəyə minməsinə qədər hər hansı Tərəflər ara-

sında bağlanmış ekstradisiya haqqında müqaviləyə ekstradisiyaya səbəb olan cinayətlər qismində daxil edilməli olan hesab edilir. Tərəflər bu cinayətləri bundan sonra onlar arasında bağlanılacaq bütün ekstradisiya haqqında müqavilələrə daxil etməlidirlər.

2. Ekstradisiyanı müqavilənin olması ilə şərtləndirən Tərəf onunla ekstradisiya haqqında müqaviləsi olmayan Tərəfdən ekstradisiya xahişi aldıqda, tələb edilən dövlət öz mülahizəsinə əsasən, bu Protokola 15-ci maddənin 1(a)-(c) yarımbəndlərində göstərilən cinayətlərlə bağlı ekstradisiya üçün hüquqi əsas kimi baxa bilər.

3. Ekstradisiyanı müqavilənin olması ilə şərtləndirməyən Tərəflər öz aralarında 15-ci maddənin 1(a)-(c) yarımbəndlərində göstərilən cinayətlərə münasibətdə tələb olunan Tərəfin qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş şərtlərə əməl etməklə, ekstradisiyaya səbəb olan cinayət kimi baxırlar.

4. Zəruri hallarda, Tərəflər arasında ekstradisiya məqsədləri üçün, 15-ci maddənin 1(a)-(c) yarımbəndlərində göstərilən cinayətlərə sanki təkcə onların baş verə yerində deyil, həm də 16-cı maddənin 1-ci yarımbəndinə uyğun olaraq öz yurisdiksiyasını təsis etməmiş Tərəfin ərazisində törədildiyi kimi baxırlar.

Maddə 19. Qarşılıqlı hüquqi yardım

1. Tərəflər bir-birlərinə onlarda aparılan prosesin məqsədləri üçün zəruri olan sübutların əldə edilməsi də daxil olmaqla, 15-ci maddədə göstərilən cinayətlərə münasibətdə başlanmış istintaq, cinayət təqibi və ekstradisiya prosedurları ilə əlaqədar olaraq mümkün qədər geniş hüquqi yardım edirlər.

2. Tərəflər 1-ci bənd üzrə öhdəliklərini onlar arasında mövcud olan bilən qarşılıqlı hüquqi yardım haqqında hər hansı müqavilə və ya sənəddə uyğun olaraq yerinə yetirirlər. Bu cür müqavilə və ya sənədlər olmadıqda, Tərəflər bir-birlərinə onların daxili qanunvericiliyinə uyğun olaraq yardım edirlər.

Maddə 20. Eitraz üçün esaslar

1. Ekstradisiya məqsədləri üçün 15-ci maddənin 1(a)-(c) yarımbəndlərində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə və hüquqi yardım məqsədləri üçün 15-ci maddədə nəzərdə tutulmuş cinayətlərə nə siyasi cinayətlər, nə siyasi cinayətlərlə bağlı cinayətlər, nə də siyasi motivlərə əsaslanan cinayətlər kimi baxılmaldır. Müvafiq olaraq, bu cinayətlərə əsaslanan ekstradisiya və ya qarşılıqlı hüquqi yardım haqqında xahiş yalnız onların siyasi cinayətlər, yaxud siyasi cinayətlərlə bağlı olan cinayətlər, yaxud siyasi motivlərə əsaslanan cinayətlərlə bağlı olması səbəbindən rədd edilə bilməz.

2. Əgər ekstradisiya xahiş edilən Tərəfin 15-ci maddənin 1(a)-(c) yarımbəndlərində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə görə ekstradisiyası və ya 15-ci maddədə nəzərdə tutulmuş cinayətlərə münasibətdə qarşılıqlı hüquqi yardım göstərilməsi xahişinin şəxsin irqi, milli, vətəndaşlıq və dini mənsubiyyətinə və ya siyasi əqidəsinə görə təqib edilməsi və ya cəzalandırılması məqsədilə edildiyini və ya xahişin yerinə yetirilməsi yuxarıda sadalanan səbəblərdən bu şəxsin vəziyyətinə xələl gətirəcəyi qənaətinə gəlməsinə əhəmiyyətli əsasları varsa, bu Protokolda heç bir şey üzərinə ekstradisiya və ya qarşılıqlı hüquqi yardım göstərmək vəzifəsi qoyma kimi təfsir edilə bilməz.

Maddə 21. Digər pozuntulara aid olan tədbirlər

Konvensiyanın 28-ci maddəsinə xələl gətirmədən, hər bir Tərəf qesdən törədilmiş aşağıdakı hərəkətlərin qarşısının alınması üçün zəruri ola bilən qanunvericilik, inzibati və ya itizam tədbirləri götürür:

a) mədəni sənətlərdən Konvensiya və bu Protokola zidd hər hansı istifadə;

b) Konvensiya və bu Protokola zidd olaraq, mədəni sənətlərin işğal edilmiş ərazilərdən hər hansı çıxarılması, digər yerə dəyişməsi və ya ona ona mülkiyyət hüququnun dəyişdirilməsi.

V FƏSİL. QEYRI-BEYNƏLXALQ XARAKTERLİ SILAHLI MÜNAQİŞƏ ZAMANI MƏDƏNİ SƏRVƏTLƏRİN MÜHAFFİZƏSİ

Maddə 22. Qeyri-beynəlxalq xarakterli silahlı münaqişələr

1. Bu Protokol Tərəflərin birinin ərazisində meydana çıxan qeyri-beynəlxalq xarakterli silahlı münaqişə zamanı tətbiq edilir.
2. Bu Protokol iğtişaşlar, ayrıca və nizamsız zorakılıq aktları və digər oxşar xarakterli hallar kimi daxili nizamsızlıq və gərginlik hallarına şamil edilmir.
3. Bu Protokolun heç bir müddəəsindən dövlətin suverenliyinə və ya hökumətin bütün qanuni vasitələrlə dövlətdə qayda-qanunu qorumaq və ya bərpa etmək və ya milli birliyi və dövlətin ərazi bütövlüyünü müdafiə etmək vəzifəsinə xələl gətirmək məqsədi üçün istifadə olunma bilməz.

4. Bu Protokolun heç bir müddəəsi ərazisində qeyri-beynəlxalq xarakterli silahlı münaqişə yaranmış Tərəfin 15-ci maddədə nəzərdə tutulmuş pozuntulara münasibətdə əsas yurisdiksiyasına xələl gətirmir.

5. Bu Protokolun heç bir müddəəsi silahlı münaqişəyə və ya ərazisində münaqişə baş verən Rəzilığa gələn Yüksək Tərəfin daxil və ya xarici işlərinə hər hansı səbəbdən birbaşa və ya dolayısı ilə müdaxilə edilməsinə haqq qazandıрмаq üçün istifadə olunma bilməz.

6. Bu Protokolun 1-ci bənddə nəzərdə tutulmuş hala tətbiq edilməsi münaqişə tərəflərinin hüquqi statusuna toxunmur.

7. YUNESKO münaqişə tərəflərinə öz xidmətlərini təklif edə bilər.

VI FƏSİL. TƏŞKİLATI MƏSƏLƏLƏR

Maddə 23. Tərəflərin müşavirəsi

1. Tərəflərin müşavirəsi YUNESKO-nun Baş Konfransı ilə eyni vaxtda və Baş direktor tərəfindən Rəzilığa gələn Yüksək Tərəflərin müşavirəsi çağırıldıqda bu müşavirə ilə uyğunlaşdırılmaqla çağırılır.

2. Tərəflərin müşavirəsi özünün Prosedur qaydalarını qəbul edir.

3. Tərəflərin müşavirəsi aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

a) 24-cü maddənin 1-ci bəndinə uyğun olaraq Komitənin üzvlərinin seçilməsi;

b) 27-ci maddənin 1(a) yarımbəndinə uyğun olaraq Komitə tərəfindən hazırlanmış Rəhbər prinsiplərin təsdiq edilməsi;

c) Komitə tərəfindən Fondun vəsaitindən istifadə edilməsinin istiqamətlərinin müəyyən edilməsi və buna nəzarət edilməsi;

d) 27-ci maddənin 1(d) yarımbəndinə uyğun olaraq Komitənin təqdim etdiyi məruzənin müzakirə edilməsi;

e) bu Protokolun tətbiqi ilə bağlı istənilən məsələnin müzakirə edilməsi və müvafiq hallarda tövsiyələrin verilməsi.

4. Tərəflərin ümumi sayının ən azı beşdə birinin xahişinə əsasən Baş direktor Tərəflərin Fövqəladə Müşavirəsini çağırır.

Maddə 24. Silahlı münaqişə zamanı mədəni sərvətlərin mühafizəsi Komitəsi

1. Bununla Silahlı münaqişə zamanı mədəni sərvətlərin mühafizəsi Komitəsi təsis edilir. Komitə Tərəflərin müşavirəsi tərəfindən seçilən on iki Tərəfdən ibarətdir.

2. Komitə illə bir dəfə növbəti sessiyalara və zəruri hesab etdikdə fövqəladə sessiyalara toplaşır.

3. Komitənin üzvlərini müəyyən edərkən Tərəflər dünyanın müxtəlif regionlarının və mədəniyyətlərinin ədalətli surətdə təmsil olunmasını təmin edirlər.

4. Komitə üzvləri olan Tərəflər öz nümayəndələri qismində mədəni irs, müdafiə və ya beynəlxalq hüquq sahələrində sənədləşdirilmiş şəxsləri seçir və çalışırlar ki, bir-birilə məsləhətləşmələr apararaq

bütövlükdə Komitənin bütün bu sahələrdə müvafiq tələblərə cavab verən mütəxəssislərdən ibarət olmasını təmin etsinlər.

Maddə 25. Səlahiyyət müddəti

1. Tərəf Komitəyə dörd il müddətinə seçilir və bu müddət bitdikdə yalnız bir dəfə yenidən seçilə bilər.

2. 1-ci bəndin müddəalarına baxmayaraq, ilkin seçki zamanı seçilmiş üzvlərin yənisən səlahiyyət müddəti Tərəflərin müşavirəsinin onların seçilməsi olduqları sessiyadan sonrakı növbəti sessiyasının sonunda bitir. Bu üzvlər ilkin seçkidən sonra müşavirənin Sədri tərəfindən püşkatma yolu ilə seçilir.

Maddə 26. Prosedur qaydaları

1. Komitə özünün Prosedur qaydalarını qəbul edir.

2. Üzvlərin əksəriyyəti kворум təşkil edir. Komitənin qərarları səsvermədə iştirak edən üzvlərin üçdə iki səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

3. Komitə üzvləri tərəf olduqları silahlı münaqişənin ziyan vurduğu mədəni sərvətlərə münasibətdə hər hansı qərar üzrə səsvermədə iştirak etmirlər.

Maddə 27. Funksiyalar

1. Komitə aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

a) bu Protokolun həyata keçirilməsi üzrə Rəhbər prinsiplərin hazırlanması;

b) mədəni sərvətlərin gücləndirilmiş mühafizəsinin təqdim edilməsi, dayandırılması və ya ləğvi və gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sərvətlərin Siyahısının tərtib edilməsi, aparılması və yayılması;

c) bu Protokolun həyata keçirilməsinin müşahidə edilməsi və ona nəzarət edilməsi və gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sənətlərin müəyyən edilməsinə yardım edilməsi;

d) Tərəflərin məruzələrinin müzakirə edilməsi və onlara iradələrin bildirilməsi, zəruri hallarda izahatların alınması və Tərəflərin müəvəzi üçün bu Protokolun həyata keçirilməsi barədə özünün məruzəsinin hazırlanması;

e) 32-ci maddəyə əsasən beynəlxalq yardım haqqında sorğuların alınması və müzakirə edilməsi;

f) Fondun vəsaitinin xərclənməsi qaydasının müəyyən edilməsi;

g) Tərəflərin müşavirəsi tərəfindən onun üzərinə qoyulan hər hansı digər funksiyanın yerinə yetirilməsi.

2. Komitə funksiyalarını Baş direktorla əməkdaşlıq şəraitində həyata keçirir.

3. Komitə Konvensiyanın, onun Birinci Protokolunun və bu Protokolun məqsədləri ilə oxşar məqsədləri olan beynəlxalq və milli hökumət və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq edir. Öz funksiyalarının həyata keçirilməsinə kömək etmək üçün Komitə YUNESKO ilə rəsmi münasibətləri olan tanınmış peşəkar təşkilatların, o cümlədən Beynəlxalq Mavi Qalxan Komitəsinin (BMQK) və onun nizamnamə orqanlarının nümayəndələrini məşvərətçi qismində öz iclaslarına dəvət edə bilər. Mədəni sənətlərin mühafizəsi və bərpası məsələlərinin öyrənilməsi üzrə Beynəlxalq Mərkəzin (Roma Mərkəzi) (IKROM) və Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsinin (BQXK) nümayəndələri də icaslarda məşvərətçi qismində iştirak etmək üçün dəvət oluna bilərlər.

Maddə 28. Katiblik

YUNESKO-nun Katibliyi Komitənin sənədlərini və onun iclaslarının gündəliyini hazırlamaqla Komitəyə kömək edir və onun qərarlarının yerinə yetirilməsinə görə məsuliyyət daşıyır.

Maddə 29. Silahlı münaqişə zamanı mədəni sənətlərin mühafizəsi Fondu

1. Bununla aşağıdakı məqsədlər üçün Fond təsis edilir:

a) xüsusən 5-ci maddəyə, 10-cu maddənin (b) yarımbəndinə və 30-cu maddəyə uyğun olaraq dinc dövrdə qəbul edilən hazırlıq tədbirlərinə və ya digər tədbirlərə dəstək məqsədilə maliyyə və digər yardımların göstərilməsi; və

b) xüsusən 8-ci maddənin (a) yarımbəndinə uyğun olaraq, silahlı münaqişə zamanı mədəni sənətlərin mühafizəsi və ya hərbi əməliyyatların qurtarmasından sonra təcili bərpa məqsədilə qəbul edilən fəvqəladə, müvəqqəti və ya digər tədbirlərlə əlaqədar maliyyə və digər yardımların göstərilməsi.

2. YUNESKO-nun maliyyə əsasnaməsinin müddəalarına uyğun olaraq, bu Fond məqsədli fondur.

3. Fondun ödəmələri yalnız Komitənin 23-cü maddənin 3(c) yarımbəndində müəyyən olunmuş rəhbər prinsiplərə əsasən müəyyən eldiyi məqsədlər üçün istifadə olunur. Komitə yalnız qəbul etdiyi qərara əsasən hər hansı konkret program və ya layihə üçün istifadə edilməli olan ianələri qəbul edə bilər.

4. Fondun vəsaiti aşağıdakılardan təşkil olunur:

a) Tərəflərin könüllü ianələri;

b) aşağıdakılar tərəfindən verilmiş ianələr, pay və ya miras əmlak:

i) digər dövlətlər;

ii) YUNESKO və ya Birləşmiş Millətlər Təşkilatı sisteminin digər təşkilatları;

iii) digər hökumətlər və ya qeyri-hökumət təşkilatları; və

iv) dövlət və ya şəxsi orqanlar və ya ayrı-ayrı şəxslər;

- c) Fondun hesabına hər hansı faizli əlavə ödəmələr;
- d) Fondun maraqları üçün təşkil edilən tədbirlərdən toplanmış vəsaitlər və gəlirlər;
- e) Fonda sammlı olunan rəhbər prinsiplərin yol verdiyi bütün digər vəsaitlər.

VII FƏSİL. İNFORMASIYA YAYIMI VƏ BEYNƏLXALQ YARDIM

Maddə 30. Yayım

1. Tərəflər müvafiq vasitələrin, xüsusən də təhsil və informasiya proqramlarının köməyi ilə onların bütün əhali tərəfindən mədəni sərəvətlərin yüksək qiymətləndirilməsinə və onlara hörmət edilməsinə nail olmağa çalışırlar.
2. Tərəflər həm dinc dövrdə, həm də silahlı münaqişə zamanı bu Protokolun mümkün qədər geniş yayımını təmin edirlər.
3. Silahlı münaqişə zamanı bu Protokolun yerinə yetirilməsi üçün məsuliyyət daşıyan hər bir hərbi və ya mülki hökumət orqanları onun məni ilə tam surətdə tanış olmalıdırlar. Bu məqsədlə Tərəflər:
 - a) öz silahlı qüvvələrinin nizamnamələrinə mədəni sərəvətlərin mühafizəsi ilə bağlı rəhbər prinsiplər və təlimatlar daxil edirlər;
 - b) YUNESKO və müvafiq hökumət və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq etməklə dinc dövr üçün təlim və təhsil proqramları hazırlayırlar və həyata keçirirlər;
 - c) qanunlar, inzibati müddəalar və (a) və (b) Yarımbəndlərinə əsasən qəbul edilən tədbirlər haqqında Baş direktorun vasitəsilə bir-birlərinə məlumat verirlər;
 - d) bu Protokolun yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün qəbul ediləcək qanunlar və inzibati müddəalar haqqında Baş direktorun vasitəsi ilə mümkün qədər qısa müddət ərzində bir-birlərinə məlumat verirlər.

60

Maddə 31. Beynəlxalq əməkdaşlıq

Bu Protokolun ciddi pozulması hallarında Tərəflər Komitə vasitəsi birgə olaraq və ya YUNESKO və Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə əməkdaşlıq etməklə fərdi şəkildə və Birləşmiş Millətlər Təşkilatın Nizamnaməsinə uyğun olaraq hərəkət etməyi öhdələrinə götürürlər.

Maddə 32. Beynəlxalq yardım

1. Tərəflər Komitədən gücləndirilmiş mühafizə altında olan mədəni sərəvətlərə münasibətdə beynəlxalq yardım, habelə 10-cu maddədə göstərilmiş qanunların, inzibati müddəaların və tədbirlərin işlənməsi, hazırlanması və ya həyata keçirilməsi üçün yardım istəyə bilərlər.
2. Bu Protokolun Tərəfi olmayan, lakin 3-cü maddənin 2-ci bəndinə uyğun olaraq onun müddəalarını qəbul edən və tətbiq edən münaqişə tərəfi Komitədən müvafiq beynəlxalq yardım istəyə bilər.
3. Komitə beynəlxalq yardım göstərilməsi haqqında xahişlərin təqdim edilməsi üçün qaydalar qəbul edir və belə beynəlxalq yardım formalarını müəyyən edir.
4. Texniki yardım istəyən Tərəflərə və ya münaqişə tərəflərinə Komitə vasitəsilə hər növ belə yardım göstərmək Tərəflərə tövsiyə olunur.

Maddə 33. YUNESKO-nun yardımı

1. Tərəflər mədəni sərəvətlərin mühafizəsi üzrə hazırlıq tədbirləri fəvqəladə hallarda preventiv və ya təşkilati tədbirlər və yaxud mədəni sərəvətlərin milli siyahılarının tərtib edilməsi kimi öz maddə sərəvətlərinin mühafizəsinin təşkili işində və ya bu Protokolun tətbiqi ilə bağlı meydana çıxan hər hansı digər məsələ ilə əlaqədar texniki yardım göstərilməsi barədə xahişlə YUNESKO-ya müraciət edə bilərlər. YUNESKO belə yardımı öz proqramı və imkanları çərçivəsində göstərir.

61